

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Ван Чень «Формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу в університетах України і Китаю»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії, галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність теми дисертаційної роботи. Культурний та освітній простір України і Китаю характеризується популярністю та ціннісним ставленням до вокального мистецтва. Зазначене актуалізує проблему підвищення якості майбутніх викладачів вокалу, здатних не тільки навчити співу здобувачів різних рівнів освіти, а й застосувати культурно-ціннісний ресурс вокального мистецтва у виконавській та викладацькій діяльності. Одним з чинників якісної підготовки майбутніх викладачів вокалу в університетах України і Китаю є набутий професійний досвід, що забезпечить їм здатність використовувати вокальне мистецтво в професійній діяльності спираючись на його поліфункціональний педагогічно-впливовий потенціал.

На основі зазначеного у дослідженні представлено розв'язання актуальної проблеми формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу в університетах України і Китаю як важливої фахової якості здобувачів вищої мистецької освіти, яка забезпечують здатність інтерпретувати вокальні та вокально-сценічні твори в процесі виконавської та викладацької діяльності, у вокальному мистецтві та з погляду вокальної педагогіки цей різновид досвіду характеризується здатністю особистості усвідомлювати, потрактовувати та сценічно втілювати драматургію розкриття художньої смислової ідеї конкретного твору або окремого фрагменту під час виконання вокальних партій на основі синтезу осмислення поетичного слова та його музичного інтонування в контексті драматургії розгортання образу героя, певного амплуа з урахуванням цілісної концепції твору.

У дисертації наголошено, що досвід в мистецькій педагогіці розглядається з різних поглядів та з урахуванням його різновидів. Зокрема, професійно-особистісний досвід майбутнього вчителя музики (Н.Попович), естетичний досвід (І.Зязюн), художньо-ментальний досвід як професійний (О.Реброва), художньо-емоційний досвід (Чжоу Є, Лю Лі, Сунь Цзяоцзяо, Чжан Лунцін), художньо-естетичний досвід вокаліста (Сюй Сінчжоу) професійний досвід вокаліста (Л.Джулай, О.Огонезова-Григоренко), досвід сприйняття поліфонії (М.Сібірякова-Хіхловська) та ін.

У зв'язку з тим, що у вокальному мистецтві вагомою спадщиною світового значення є оперне мистецтво, зокрема, вокальна драма, виконання оперних партій, драматичних творів вимагає особливої підготовки, заснованої на драмогерменевтичній компетентності вокаліста (Oleksiuk O., Rebrova O. & Mikulinska O.), на сполучанні музики і слова, поезики в процесі розкриття вокального образу (Сон Е.), на драматургічному мисленні музиканта-виконавця (Лю Кешуань, Г. Олексюк), на опануванні «оперної поезики» (Чжан Мяо).

Зазначене спонукало дослідника звернутися до проблеми формування драмогерменевтичного досвіду.

Мета дослідження Ван Ченя є теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка методики формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу в університетах України і Китаю.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність зумовлена методологічною основою дослідження, що представляє концепції герменевтики, когнітивної психології, музичної драматургії, інтеграції драми, практичної герменевтики та художньої творчості в їх проєкції на мистецьку педагогіку, що стає ґрунтом професійної підготовки майбутніх викладачів вокалу, зокрема, в контексті формування в них драмогерменевтичного досвіду на засадах художньо-мисленнєвого, інтенціонально-рефлексійного, виконавсько-проєктувального, творчо-компетентнісного підходів, які зумовили вибір педагогічних принципів методичного змісту.

Теоретичні положення дисертації обґрунтовано вихідними позиціями наукових концепцій, статей із суміжних галузей знань, аналіз яких представлено у роботі логічно, послідовно та переконливо. Дослідження ґрунтується на положеннях та працях з проблем філософії, культурології, герменевтики, мистецтвознавства, інтерпретології, мистецької педагогіки, вокальної педагогіки і виконавства, теорії і методики професійної освіти, а також психолого-педагогічних основ професійної і фахової компетентності майбутніх спеціалістів, їх знань, умінь, навичок і досвіду їх використання.

Наукоємність дослідження підтверджується низкою застосованих теоретичних та емпіричних взаємоузгоджених методів. *Теоретичні:* феноменологічний аналіз психологічної, культурологічної, мистецтвознавчої, педагогічної літератури з проблем досвіду та його різновидів у науковому дискурсі; герменевтичний аналіз текстів вокальних творів; категоріальний аналіз і узагальнення його результатів в галузі мистецтвознавської наукової літератури, вокально-педагогічної, виконавської, зокрема, виконавства вокальної драми – для визначення сутності драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу; теоретичне моделювання – для визначення компонентно-функціональної структури драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу; критеріїв і показників його оцінювання. *Емпіричні методи:* анкетування, опитування, творчі завдання, спостереження – для здійснення констатувального експерименту та визначення рівня сформованості драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу; створення «геолокаційної та стильової мапи» вокальної драми, створення класифікаторів образів-амплуа з засобами їх художнього втілення, творчі методи акторської гри та ін. – для формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу. *Методи математичної статистики:* кутове перетворення Фішера, визначення відсоткового співвідношення, шкалювання результатів, визначення середніх величин.

Математично-статистична обробка результатів дослідження показала суттєві зміни у розподілу здобувачів ЕГ за рівнями: на початку експерименту до

високого рівня було віднесено 6,67%, на при кінці 20%; на середньому рівні на початковому етапі було 16,67%, прикінцевий результат – 46,66%; низький: рівень на початку – 23,33%, прикінцевий результат – 26,67%; адаптаційний рівень: 53,33% на початку, прикінцевий: 6,67 на при кінці

Перевірка результатів за критерієм Фішера підтвердила, що існує статистична розбіжність між показниками експериментальної та контрольної груп після прикінцевого зрізу формувального експерименту, яка вказує на ефективність запроваджуваної методики.

У вступі дослідник представляє науковий апарат дослідження, завдання, об'єкт, предмет, завдання, методи дослідження, методологію і теорію, наукову новизну та практичну значущість. Актуалізація обраної теми підтверджується визначеними суперечностями: між вагомим функціональним ресурсом вокальної драми як світової та національної культурної спадщини та відсутністю науково обґрунтованого застосування функцій досвіду виконання і викладання жанру драми у вокальній підготовці майбутніх спеціалістів; між актуальністю оволодіння інтерпретаційною майстерністю та культурою, герменевтичними вміннями та відповідними компетентностями майбутніх викладачів вокалу та відсутністю умов і методик застосування потенціалу драмогерменевтичного досвіду, в межах якого вони формуються.

У трьох розділах дослідження послідовно та логічне представлено розв'язання п'яти завдань.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження драмогерменевтичного досвіду майбутніх учителів вокалу» розкрито феномен драмогерменевтичного досвіду у науковому дискурсі та у вокальному мистецтві, визначено сутність та структура драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу. Зазначене відповідало першому та другому завданню дослідження.

Проаналізовано феноменологію драмогерменевтики крізь призму поєднання особливостей герменевтичної методології щодо пізнання, аналізу, оцінювання та переживання явищ, які сприймаються і потребують уточнення смислу з драмою як жанрово-видової ознаки творів мистецтва, переважно літератури, театру, вокального мистецтва. Окрема увага привернута музичній драматургії, показано, що вона спрямована на створення і пояснення динаміки розгортання художнього образу в контексті цілісного музичного твору, атрибутами якого є засоби художньої виразності, мови мистецтва, які представляють і символізують ідеї, конфлікти, суперечності, їх зав'язки та розв'язання.

Теоретичного значення набуває уточнення поняття «досвід», що у дослідженні інтерпретовано як процес і результат сприйняття, розуміння та практичного застосування знань, отриманих у попередній часовій проєкції, що було емоційно пережито особистістю та склало фонд її репрезентацій, образних уявлень і символів-кодів, які надають змогу інтерпретувати реальні явища, що є схожими, дотичними і надають особистісної впевненості в нових умовах соціального, професійного та побутового життя.

Теоретичної значущості дослідження набуває визначення сутності драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу, яке дослідник інтерпретує як процес і результат їхньої творчої діяльності (виконання, сприйняття, викладання) з опанування музичного тексту драматургічного характеру, зокрема, вокального і вокально-сценічного на основі активних виконавських та педагогічних дій з розуміння, інтерпретації й відображення внутрішніх драматургічних властивостей твору, його образів з метою створення індивідуального образно-сислового контексту власного проекту твору, використання музичної драматургії як засобу навчання мистецтву та набуття інтерпретаційної майстерності в процесі вокальної підготовки.

Методом теоретичного моделювання та на основі системно-структурного аналізу визначено структуру драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу. Представлені компоненти виконують певні функції яку драмогерменевтичному досвіді, так і в професійній підготовці в цілому. Обґрунтовано такі компоненти з функціональним ресурсом: драматургічно-мисленнєвий, що виконує орієнтаційну та когнітивну функції; його елементи: володіння художньо-мовними вокально-текстовими атрибутами, знання щодо закономірностей драмоутворення як основи художньо-драматургічного мислення; рефлексійно-репрезентаційний, що виконує рефлексійну та адаптаційну функції; його елементи: накопичення досвіду та рефлексія втілення образів-амплуа, образних репрезентацій щодо вокальної драми; акторсько-виконавський, що виконує індивідуалізаційну та корекційну функції; його елементи: володіння техніками персоніфікації та персоналізації вокального образу, наявність комплексу компенсаторних художньо-виконавських умінь; практико-герменевтичний, що виконує системну та перетворювальну функції; його елементи: наявність комплексу вербальних і виконавських герменевтичних умінь, методична спроможність до самостійної роботи над творчою інтерпретацією образу в контексті його драматургічного розвитку.

Теоретичне положення дослідження конкретизує системність структурних компонентів, які в цілісній професійній підготовці майбутніх викладачів вокалу збагачують її усвідомленими знаннями і навичками у сфері музичної драматургії, алгоритмами інтеграції драми, практичної герменевтики та художньої-творчості, передчуттям сенсу цілісності музичного тексту в інтерпретаційній діяльності майбутнього викладача вокалу, вживанням у внутрішній світ авторів та героїв вокальних та музично-сценічних творів, опануванням діалогічних герменевтичних ситуацій, відкритістю до етапів розгортання драми та ін.

У другому розділі «Методологічні та методичні засади формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх учителів вокалу». Зазначене реалізовано через вибір наукових підходів та методичних принципів формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх учителів вокалу, що відповідало третьому завданню дослідження. Методологічну основу дослідження складають концепції герменевтики, когнітивної психології, музичної драматургії, інтеграції драми, практичної герменевтики та художньої творчості в їх проєкції на мистецьку педагогіку, що стає ґрунтом професійної підготовки майбутніх

викладачів вокалу, зокрема, в контексті формування в них драмогерменевтичного досвіду на засадах художньо-мисленнєвого, інтенціонально-рефлексійного, виконавсько-проектувального, творчо-компетентнісного підходів, які зумовили вибір педагогічних принципів методичного змісту. Такими принципами визначено: опора на формування драматургійного мислення виконавця-вокаліста; орієнтація на етноментальні та стильові властивостях вокальної драми в процесі її опанування; накопичення вокально-образних репрезентацій в різновекторній проєкції; стимулювання рефлексії ціннісного ставлення до різних образів-амплуа; акцентуація уваги на персоналізації та персоніфікації вокальних образів, що виконуються; врахування компенсаторного художньо-виконавського ресурсу вокаліста; поєднання викладацького та виконавського аспектів в роботі над вокальними драматичними образами; дотримання гармонійного поєднання герменевтичних та методико-забезпечувальних аспектів роботи над вокальним образом драми.

У розділі також розроблено модель методики формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу складалася, що складається з цільового, методологічного, методичного забезпечення та результативного блоків. Блок методичного забезпечення за змістом охоплює поетапно запроваджені педагогічні умови та методи. Обґрунтовано доцільність запровадження наступних педагогічних умов: цілеспрямоване розширення художньо-ментального світогляду щодо оперної драматургії; накопичення художньо-образних вокально-драматургічних репрезентацій та їх осмислення; проектування персоніфікаційних та персоналізаційних траєкторій роботи над вокальним образом; збагачення досвіду потрактування образів вокальної драми через викладацьку практику.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методики формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх учителів вокалу в університетах України і Китаю» представлено хід та результати експериментального дослідження. Відповідно до четвертого завдання розроблено критерії, показники, методи і рівні сформованості драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу, які оцінюються завдяки представленому критеріальному апарату. Художньо-ментальний критерій з показниками: ступінь володіння художньо-мовними атрибутами образної драматургії вокального твору та оперувати ними; здатність вбачати засоби втілення драматургічної концепції у відповідності до стильових, художньо-ментальних ознак. Репрезентаційно-мотиваційний критерій з показниками: міра оволодіння образними амплуа, їх рефлексії в контексті власних виконавських можливостей; інтенції і мотиви щодо розширення образних репрезентацій драматургічного змісту вокальних творів. Особистісно-перформативний критерій з показниками: міра оволодіння проектуванням виконавської персоніфікації образу вокального твору; міра оволодіння комплексом компенсаторних художньо-виконавських умінь. Творчо-інтерпретаційний критерій з показниками: здатність інтерпретувати образ вокального твору крізь призму його драматургічного розкриття; якість самостійної методичної роботи над творчою інтерпретацією образу вокальної драми.

За результатами констатувального експерименту визначено і схарактеризовано такі рівні драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу: високий – «гармонізований», середній рівень «умотивований», низький рівень позначено як «неусвідомлений», адаптаційний рівень як «освітньо-проблемний», що зв'язаний з якістю попередньої освіти.

Відповідно до п'ятого завдання у розділі перевірялася ефективність запропонованої поетапної методики. Педагогічні умови та методи запроваджувалися за такими етапами: ментально-установочний, досвідно-накопичувальний, художньо-перформативний, творчо-методичний. Перевірялася ефективність таких методів: створення класифікаторів образів-амплуа з засобами їх художнього втілення; усна доповідь-презентація результатів міркування щодо ціннісного ставлення сформованого досвіду образних репрезентацій вокальних драм; творчі методи акторської гри (дзеркало, інтонаційні діалоги, вивчення партії іншого героя з вокальними переходами); компенсаторні технологічні етюди відповідно до визначених персоналій (добір міміки, пантоміми рухів тіла, експресії рухів у контексті розкриття образу); створення методичних мап роботи над образом; визначення драматургії еволюції образу впродовж оперної драми та створення методичного супроводу щодо його втілення.

Математично-статистична обробка результатів дослідження показала суттєві зміни у розподілу здобувачів ЕГ за рівнями: на початку експерименту до високого рівня було віднесено 6,67%, наприкінці 20%; на середньому рівні на початковому етапі було 16,67%, прикінцевий результат – 46,66%; низький: рівень на початку – 23,33%, прикінцевий результат – 26,67%; адаптаційний рівень: 53,33% на початку, прикінцевий: 6,67 наприкінці.

Перевірка результатів за критерієм Фішера підтвердила, що існує статистична розбіжність між показниками експериментальної та контрольної груп після прикінцевого зрізу формувального експерименту, яка вказує на ефективність запровадженої методики.

Зазначене переконливо підтверджує актуальність теми дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше: розкрито феноменологію драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу, визначено його сутність як процес і результат засвоєння й опанування особистістю результатів спілкування з музичним (передусім вокальним) мистецтвом на основі активних виконавських та педагогічних дій з розуміння, інтерпретації й відображення внутрішніх драматургічних законів текстів вокальних та вокально-сценічних творів з метою створення індивідуального образно-сислового контексту власного проекту твору, використання музичної драматургії як засобу навчання мистецтву, здійснення педагогічного впливу на зростання герменевтичного та життєвого досвіду здобувачів вокальної освіти; драгогерменевтика представлена системним феноменом, забезпечується комплексною взаємодією драматургічно-мисленнєвого, рефлексійно-репрезентаційного, акторсько-виконавського, практико-герменевтичного структурних компонентів, які актуалізуються на основі єдності системної, інтерпретаційної, перетворювальної, комунікативної, компенсаторної,

світоглядної функції; представлено потенціал застосування наукових підходів (художньо-мисленнєвий, інтенціонально-рефлексійний, виконавсько-проектувальний, творчо-компетентнісний) на визначення методичних принципів формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу (опора на формування драматургійного мислення виконавця-вокаліста; орієнтація на етноментальні та стильові властивостях вокальної драми в процесі її опанування; накопичення вокально-образних репрезентацій в різновекторній проєкції; стимулювання рефлексії ціннісного ставлення до різних образів-амплуа; акцентуація уваги на персоналізації та пресоніфікації вокальних образів, що виконуються; врахування компенсаторного художньо-виконавського ресурсу вокаліста); розроблено педагогічні умови формування драмогерменевтичного досвіду (цілеспрямоване розширення художньо-ментального світогляду щодо оперної драматургії; накопичення художньо-образних вокально-драматургічних репрезентацій та їх осмислення; проектування персоналізаційних та персоналізаційних траєкторій роботи над вокальним образом; збагачення досвіду потрактування образів вокальної драми через викладацьку практику); розроблено критерії (художньо-ментальний, репрезентативно-мотиваційний, особистісно-перформативний, творчо-інтерпретаційний), показники та методику оцінювання рівня сформованості драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу.

Уточнено: особливості та різновиди досвіду в мистецько-освітньому процесі; специфіку процесу формування досвіду у педагогічному смислі; поняття драмогерменевтичної компетентності;

Знайшло подальшого розвитку: феномен музичної драми, вокальної драми, драматургічного мислення, полікультурних особливостей вокального мистецтва, гармонізації виконавської та викладацької підготовки майбутніх викладачів вокалу.

Практична значущість результатів дослідження визначається розробленою методикою діагностики рівня сформованості драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу, критерії, показники і методи, які враховують особливості кожного функціонального структурного компоненту драмогерменевтичного досвіду. Пропоновані етапи запровадження педагогічних умов і методів (ментально-установочний, досвідно-накопичувальний, художньо-перформативний та творчо-методичний етапи) можуть бути застосовані в процесі формування інших видів професійного досвіду майбутніх викладачів музичних дисциплін. Практичної значущості набувають методи: створення класифікаторів образів-амплуа з засобами їх художнього втілення; усна доповідь-презентація результатів міркування або письмове есе щодо ціннісного ставлення сформованого досвіду образних репрезентацій вокальних драм; творчі методи акторської гри (дзеркало, інтонаційні діалоги, вивчення партії іншого героя з вокальними переходами); компенсаторні технологічні етюди відповідно до визначених персоналій (добір міміки, пантоміми рухів тіла, експресії рухів у контексті розкриття образу); створення методичних мап роботи над образом; визначення драматургії еволюції

образу впродовж оперної драми та створення методичного супроводу щодо його втілення.

Результати дослідження відображено в 10 публікаціях автора. Із них: 3 – у фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних виданнях; 4 – апробаційного характеру. Статті написані українською та китайською мовами.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (234 найменування, з них 54 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 276 сторінок, з них 183 сторінка основного тексту. Робота містить 8 таблиць, 5 рисунків.

Під час обговорення було висловлено такі зауваження:

1. У визначенні суперечностей звернути увагу на діагностичний контекст та вказати на суперечність щодо відсутності розробленого критеріального апарату оцінювання рівня сформованості драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу.

2. У тексті дисертації варто уточнити сутність словосполучення «формування досвіду», його педагогічний контекст.

3. У визначенні рівнів сформованості драмогерменевтичного досвіду представлено адаптаційний рівень, рекомендовано обґрунтувати його характеристику та доцільність врахування.

4. З урахуванням того, що дослідження здійснювалося в університетах України і Китаю, варто зауважити на особливостях репертуару в процесі формування драмогерменевтичного досвіду.

5. У додатки варто включити довідку про впровадження результатів у Далянському університеті та доказову базу щодо участі в проєкті стосовно стародавньої драми, про що повідомляв здобувач.

ВИСНОВОК

У дисертаційному дослідженні Ван Ченя на тему **«Формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу в університетах України і Китаю»**, представлено теоретичне обґрунтування та запропоноване нове розв'язання проблеми формування драмогерменевтичного досвіду майбутніх викладачів вокалу за авторською методикою, яка може бути запроваджувана в цілісний процес вокальної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти як зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, так і для спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Перспективність методики виявляється в гнучкому застосуванні вокальних творів, як оперного жанру, так і для сольного виконавства, в основі яких покладено драматургія розкриття образу. Зазначене потребує спеціального драматургічного мислення вокаліста-виконавця та драмогерменевтичної компетентності його як викладача. У сукупності зазначене створює професійний феномен позначений як драмогерменевтичний досвід майбутніх викладачів вокалу.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; розв'язано поставлені здобувачем завдання, основні положення дисертації мають наукову новизну, теоретичну та практичну значущість. Обсяг та структура дисертації відповідає вимогам, що сформульовані відповідно до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Вкажемо також на відповідність дисертації освітньо-професійній програмі, яка стала основою її написання: «Мистецька педагогіка вищої освіти».

Результати дисертації пройшли апробацію на 14 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 10 публікаціях автора, з яких 3 – у фахових виданнях України, 7 – апробаційного характеру (3 – у зарубіжних виданнях).

Дисертація Ван Ченя, подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням; за новизною постановки проблеми та її розв'язанням, практичною значущістю відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація Ван Ченя обговорювалася 23 січня 2025 р. (протокол № 9) на розширеному засіданні кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». За результатами обговорення прийнято рішення рекомендувати дисертацію Ван Ченя до захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Головуючий засідання кафедри
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва і хореографії

 Сергій ШИП

експерт, кандидат педагогічних
наук, доцент, завідувач кафедри
музичного мистецтва і хореографії

 Людмила СТЕПАНОВА

експерт, кандидат педагогічних
наук, доцент, доцент кафедри
вокально-хорової підготовки

Тетяна ОСАДЧА

учений секретар
кандидат педагогічних наук,
доцент

 Наталія БАТЮК